

— пред'явлення (уперше) вимоги про відшкодування ПДВ компанією, серед партнерів якої — підприємства з невідомим місцем розташування.

Висновки. Найбільш небезпечною, на наш погляд, тенденцією є те, що кошти, накопичені внаслідок ухилення від сплати податків (та за іншими протиправними джерелами) частково спрямовуються на прикриття такої діяльності, забезпечуючи особисту безпеку та захист від контролюючих органів.

Суб'єкт підприємництва, організовуючи ведення подвійної бухгалтерії і здійснюючи приховування виробництва (або торгового обороту) від офіційного обліку, одержує величезну економію грошових коштів за рахунок податків. Розміри економії дозволяють таким підприємствам: виплачувати штрафні санкції (складову, звичайно ж, частину від досягнутої на ухиленні від сплати податків економії) до бюджету і державних позабюджетних фондів за узгодженням з податковими органами — для того, щоб у вищих податкових органів не виникало сумнівів в сумлінності перевірок нижчими уповноваженими органами; виплачувати значні неофіційні винагороди посадовцям податкових і інших органів, уповноважених на проведення перевірок діяльності цієї організації; забезпечувати високу оплату праці посадовців, а також (у ряді випадків) оплату послуг номінальних власників організації; утримувати осіб, готових задля наживи фізично впливати на посадовців організації (членів їх сімей і т.п.) з метою недопущення передачі інформації про ухилення організації від сплати податків правоохоронним органам.

Отже, законодавство що забезпечує адміністрування податку на додану вартість має прогалини, що надає можливість недобросовісним платникам податків ухилятися від сплати. Схем ухилення є багато. Найпопулярніші — це схеми пов'язані з незаконним відшкодуванням з бюджету ПДВ.

Література

1. Закон України «Про податок на додану вартість» від 03.04.1997 р. № 168/97-ВР //www.rada.gov.ua.
2. Андріященко О.Р. Ухилення від сплати податків як основна проблема наповнення державного та місцевих бюджетів //Податкова політика України. — 2009. — №5. — С. 202-204.
3. Вишневський В.П., Веткін А.С. Ухилення від оподаткування: теорія і практика, ІЕП НАН України, 2008. — 99 с.
4. Дедекаєв В., Нестеренко Г. Моніторинг ухилення від сплати податків //Науковий вісник Національної академії ДПС України. — 2008. — 3. — С.12-16.
5. Мосейчук В. Типологій легалізації злочинних коштів в Україні у 2008-2010 рр.// Податкове планування рік 2009. — №8. — С. 34-43.
6. Мосейчук В. Типологій легалізації злочинних коштів в Україні у 2008-2010 рр.// Податкове планування рік 2009. — №10. — С. 33-40.

УДК 33.658

КАТЕГОРІЯ «ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА» ЯК ПОВНОПРАВНИЙ ОБ'ЄКТ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ НАУКИ

Кандидат економічних наук Бойко Г.Ф.,
кандидат економічних наук Дулеба Н.В.

В статті розкрито суть категорії «економічна безпека» та умови її виникнення, а також розвиток поняття «економічна безпека підприємства».

In the article essence of category is exposed «economic security» and terms of its origin, and also development of concept «economic security of enterprise».

Постановка проблеми. Категорія «економічна безпека» порівняно недавно стала повноправним об'єктом дослідження економічної науки. Цей термін почав використовуватися у працях вітчизняних економістів лише на початку 90-х рр. минулого століття. Специфічний категоріальний апарат з використанням невластивих класичній економічній науці термінів («загроза», «індикатор безпеки», «порогове значення» тощо), формування відповідного йому методологічного інструментарію аналізу засвідчили створення окремої підгалузі економічних досліджень — науки про економічну безпеку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Між тим розвиток досліджень за цим напрямом відбувався досить бурхливо, свідченням чому — низка напрацьованих за час, що минув відтоді, фундаментальних праць російських науковців, таких як Іполітов К.Х., Олейніков Е.А., Богданов І.Я., та українських — Пастернак-Таранущенко Г.А., Шлемко В.Т., Білько І.Ф., Геєць В.М., Мунтіян В.І., Єрмошенко М.М., Гончаренко О.М., Лисицин Є.М. Як і будь-якій молодій галузі науки, науці про економічну безпеку поки що притаманний значний методологічний «різномісний». Автори згаданих вище праць, власне, поки що не дійшли згоди щодо засадничих категорій зазначеної науки, в тому числі — й щодо її ключового визначення — поняття «економічна безпека».

Цілі статті. Дана стаття покликана розкрити суть категорії «економічна безпека» та умови її виникнення, а також розвиток поняття «економічна безпека підприємства».

Основний матеріал. Безпека не характеризує відсутність загроз як таких, що практично неможливо. «Стан захищеності» означає в даному контексті відсутність системоруйнівальних загроз, тобто тих із них, які не можуть бути органічно подолані в рамках механізмів, іманентних даний соціально-економічній системі. Крок назустріч такому розумінню зробили О. Гончаренко та Є. Лисицин, аналізуючи категоріальну систему національної безпеки. Вони запропонували визначати національну безпеку як ступінь захищеності національних інтересів, що дозволяє вказувати на певний рівень безпечності. А отже невід'ємною частиною дослідження у сфері економічної безпеки має стати насамперед оцінка дієздатності об'єктивних економічних механізмів, які є основою підтримання стійкості соціально-економічної системи та важелями реалізації індивідуальних, групових та національних інтересів.

Поняття «безпека» широко трактується практично в усіх життєво важливих напрямках. Традиційно прийнято виділяти три рівні безпеки: особиста, суспільства та держави. Особливе місце належить економічній безпеці, в рамках якої рельєфно виділяються такі напрямки її забезпечення, як безпека вітчизняного сектора виробництва, стійкість національної грошово-кредитної системи, регіональні аспекти безпеки і економічна безпека суб'єктів господарювання.

До недавнього часу проблеми економічної безпеки були предметом розгляду в основному західних спеціалістів. Українські і російські дослідники звернулись до них порівняно недавно, чим і пояснюється незначна кількість наукових робіт у цій галузі. Категорія економічної безпеки є новою для української економіки.

Питанням забезпечення економічної безпеки країни, як в цілому, так і за окремими аспектами, присвячений цілий ряд робіт таких авторів як: Архіпов А., Городецький А., Михайлов Б., Білько І., Шлемко В., Єрмошенко М., Мунтіян В.І., Пастернак-Таранущенко Г. У 1998 році була розроблена Концепція економічної безпеки України, в якій суть економічної безпеки країни визначена як «...спроможність національної економіки забезпечити свій вільний, незалежний розвиток і утримати стабільність громадянського суспільства та його інститутів, а також достатній оборонний потенціал країни за всіляких несприятливих умов і варіантів розвитку подій, та здатність Української держави до захисту національних економічних інтересів від зовнішніх та внутрішніх загроз». У цій Концепції визначені основні загрози національної безпеки України і розкриті їх суть, розглянуті питання безпеки реального і фінансового секторів економіки, структурні і відтворювальні аспекти економічної безпеки і наведені інтегральні показники економічної безпеки України.

Логічним продовженням і конкретизацією положень Концепції економічної безпеки України є визначення складових категорії економічної безпеки підприємства, її структури і показників оцінки. Необхідність рішення цієї проблеми і направлення рішення залежно від особливостей національної економіки вже отримали обґрунтування у світовій літературі. Так, Д. Ламберт розглядає економічну безпеку підприємства як один із елементів захисту національної безпеки. При цьому він виділяє задачі, які повинні вирішуватись на кожному рівні забезпечення економічної безпеки, в тому числі і на рівні підприємства.

Опираючись на основні положення теорії стадійності процесів управління, висунутої Р. Ноланом, яка походить із припущення, що будь-яка система (наприклад, економічна, соціологічна) або процес знаходяться у постійному розвитку, що передбачає проходження ряду стадій, можна прослідити еволюцію поняття економічної безпеки підприємства.

Спочатку поняття економічної безпеки розглядалось як забезпечення умов збереження комерційної таємниці і інших секретів підприємства. Такому трактуванню економічної безпеки присвячені публікації початку 90-х років минулого століття таких авторів як: Алексеєнко В., Сокольський Б., Белов В., Полянський А., Гавриш В.А., Деружинський В.А., Деружинський В.В., Ракитянський Н., Соловйов Е.

На перших етапах ринкових перетворень у зв'язку зі зміною титулу власності, самостійним виходом підприємств на зовнішній ринок, прагненням до максимізації прибутку, виробництва конкурентноздатної продукції, що реалізується у тому числі шляхом зменшення затрат, з використанням нових технологій, питання збереження комерційної таємниці у діяльності підприємств отримало особливу актуальність. Кожне підприємство прагнуло захищати свої комерційні таємниці, інтелектуальну власність і взагалі інформацію як найцінніший товар. Забезпечення економічної безпеки розглядалось перш за все як захист інформації, чому присвячено публікації багатьох авторів, серед яких необхідно назвати В. Ярочкина, А. Шаваєва, В.С. Барсукова, Ю.М. Батурина, І.В. Василевського, В.І. Васильця, В.С. Горячева, В.І. Кашеева, Г. Раєвського.

Проблему економічної безпеки підприємства в указаному контексті пропонувалось вирішувати виходячи з припущення, що ступінь надійності усієї системи збереження інформації визначається рівнем безпеки самої слабкої її ланки, якою вважається персонал організації. Забезпечення економічної безпеки підприємства будувалось у формі дворівневої системи захисту інформації. Перший рівень передбачав збереження секретів силами служби безпеки організації, а другий — передбачав формування психологічної атмосфери «пильності і відповідальності» персоналу організації за допомогою так званих координаторів, які назначаються з осіб середньої керівної ланки і користуються серед співробітників авторитетом. Визначаючи, що збереження інформації є одним із важливих аспектів економічної безпеки підприємства, необхідно відмітити, що зведення проблеми економічної безпеки підприємства тільки до захисту комерційної таємниці являє собою занадто спрощений варіант рішення такої проблеми. Очевидно, що таке вузьке розуміння економічної безпеки страждає занадто великою «економічністю» і не враховує усього спектру впливу зовнішнього середовища як основного джерела небезпек для діяльності підприємства.

Дещо пізніше почав переважати інший підхід до трактування поняття економічної безпеки підприємства. Різкий спад виробництва у цілому по країні, а головне — зміна економічної функції держави, яка вже не являлась основним інвестором і споживачем продукції, спонукали подивитись дещо ширше на проблему економічної безпеки підприємства. Згідно цього погляду економічна безпека підприємства обумовлена впливом зовнішнього середовища, яке у ринковій економіці увесь час змінюється, ніколи не залишається стабільним, постійним і незмінним. Саме з позиції впливу зовнішнього середовища захисту підприємств від її негативного впливу і розглядається зміст категорії економічної безпеки підприємства, у тому числі і у не чисельних поки що публікаціях вітчизняних вчених-економістів.

При визначенні поняття «економічна безпека» стала переважати думка, що його зміст відображає такий стан підприємства, який забезпечує здатність протистояти несприятливим зовнішнім впливам. У цьому зв'язку економічна безпека підприємства стала розглядатись набагато ширше — як можливість забезпечення його стійкості у різноманітних, у тому числі і в несприятливих умовах, які складаються у зовнішньому середовищі, не залежачи від характеру її впливу на діяльність підприємства, масштабу і характеру внутрішніх змін. Так, економічна безпека підприємства визначена як «захищеність його діяльності від негативних впливів зовнішнього середовища, а також як здатність швидко усунути різноваріантні загрози або пристосуватись до існуючих умов, які не відображаються негативно на його діяльності».

Окрім спроб визначити суть економічної безпеки підприємства, виходячи з визнання впливу, причому негативного, на його діяльність зовнішнього середовища, існують і інші точки зору на це питання. Так, В. Шликов економічну безпеку підприємства розглядає з точки зору мінімізації втрат і збереження контролю над власністю. О. Барановський відмічає, що найважливішим напрямком формування системи економічної безпеки, в тому числі і підприємств, є створення діючого механізму фінансової безпеки. У роботах О.І. Паламарчука обґрунтовується, що облік є однією з основних функцій управління, і саме облік виключає можливість прямих крадіжок без встановлених законом наслідків, створює інформаційні умови для здійснення контролю доцільності і законності використання ресурсів у попередньому, поточному і наступному режимах і здійснює підтримку у запобіганні реалізації загроз, які знижують економічну стійкість підприємства.

Висновки. Отже, економічна безпека — синтетична категорія економічної теорії і політології і одночасно універсальна категорія, дія якої проявляється на усіх рівнях, починаючи з національної економіки і закінчуючи окремо взятим підприємством.

Література

1. Жаліло Я.А. Економічна стратегія держави у нестабільних економічних системах. — К.: НІСД, 1998.
2. Г.В. Козаченко, В.П. Пономарьов, О.М. Ляшенко. Економічна безпека підприємств: сутність та механізм забезпечення: Монографія. — К.: Лібра, 2003.
3. Иполитов К. Х. Экономическая безопасность: стратегия возрождения России. — М., 1996

4. Основы экономической безопасности (государство, регион, предприятие, личность) / Под ред. Е. А. Олейникова. — М.: Интел-Синтез, 1997.

5. Экономическая и национальная безопасность / Под ред. Е. А. Олейникова. — М.: Экзамен, 2004 та ін.

6. Пастернак-Таранушенко Г. А. Економічна безпека держави. — К.: Ін-т держ. упр. і самоврядування при КМ України. — 1994

7. Гончаренко О. М., Лисицин Є. М. Методологічні засади розробки нової редакції концепції національної безпеки України. — К.: НІСД, 2001.

УДК 330.322

РОЛЬ КРЕДИТУВАННЯ У ВИРІШЕННІ ПРОБЛЕМ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ ТРАНСПОРТУ В СУЧАСНИХ ЕКОНОМІЧНИХ УМОВАХ

Кандидат економічних наук Бойко В.В.,
Кириченко Г.В.

Результати досліджень дозволяють встановити, що основними проблемами транспортної галузі в сучасних економічних умовах є: зменшення доходів через зниження попиту на перевезення; зростання цін на матеріальні ресурси; висока ступінь зносу основних засобів; зменшення обсягів інвестування; недосконалість нормативно-правового забезпечення діяльності підприємств; невирішеність питання щодо джерел фінансування транспортної галузі. Збільшення інвестицій в галузь, вдосконалення тарифної політики, розвиток міжнародних перевезень, будівництво та ремонт доріг, проведення ринкових реформ — все це сприятиме розвитку транспортної галузі.

The research results allow to discover that the major problems of the transport sector in the current economic conditions are: the reduction of income due to lower demand for transportation, increasing of prices for material resources, the high degree of depreciation of fixed assets, reducing investment, inadequate legislation framework of business activities; unsolved problem for funding the transport industry. Increased investment in the sector, improving the tariff policy, the development of international transport, building and repairing of motorways, market-oriented reforms — all this factors promote the development of the transport industry.

Постановка проблеми. Соціально-економічна ситуація, що склалася в Україні починаючи з кінця 2008 року пов'язана зі світовою фінансовою кризою. Економіка України досить інтегрована у світове господарство і тому поширення рецесійних процесів у світі, падіння попиту та цін на світових товарних ринках відобразилося на внутрішніх процесах України і, зокрема, на становищі реального сектору економіки.

Водночас суттєво зменшились прибутки фінансових установ, погіршилася якість їх кредитних портфелів за рахунок неповернення іпотечних позик. Банки фактично припинили кредитування фізичних осіб, а це, своєю чергою, призвело до падіння попиту на товари та послуги всередині держави.

Таким чином, розробка економічних стратегій розвитку підприємств транспорту потребує визначення та аналізу проблем транспортної галузі, напрямків їх вирішення, а в сучасних умовах господарювання, коли підприємствам, зокрема транспортним, вкрай необхідні кошти не тільки для стратегічного розвитку, але й для підтримки поточного стану — питань використання кредитування для фінансування їхньої діяльності.

Аналіз публікацій та постановка завдання. Теоретичні та практичні аспекти використання кредитування в діяльності підприємств широко представлені в роботах вітчизняних і закордонних економістів [1], якими визначено сутність та форми кредиту, його функції та принципи кредитування тощо. Проте, роль кредитування у вирішенні основних проблем розвитку транспортної галузі в сучасних економічних умовах висвітлені недостатньо.

Основна частина. Результати аналізу статистичної та періодичної інформації [2,3,4] дозволяють встановити, що основними проблемами транспортної галузі в сучасних економічних умовах є:

- 1) зменшення доходів через зниження попиту на перевезення;
- 2) зростання експлуатаційних витрат;
- 3) висока ступінь зносу основних засобів;
- 4) зменшення обсягів інвестування;